„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом петком недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин. на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Новом Саду у дунавској улици.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 138. У Новоме Саду у недељу 7. (19.) септембра 1880. ГОДИНА XV.

БЕСЕДА Др. СТЕВАНА ПАВЛОВИЋА

као потпредседника „Српске Матице“

у спомен покојном Стевану Брановачком,

негдашњем председнику „Српске Матице“,

говорена у свечаној седници 6. (18.) септ. 1880.

Славна скупштино!

Велештована господо!

Оба штована одбора ове славне дружине, књижевни и управни, мени поверише задатак, да покрај редовног вршења своје председничке дужности пробеседим реч у славу данашње свечаности а у спомен оном врлом покојнику, коме је та свечаност намењена.

Колико ја високо ценим то одликовање, ипак морам исповедити, да је голем задатак што ми се даде те је малена моја снага, да га достојно изврши. Не за то, што би тешко било говорити па и много казати о таквом врлом човеку какав беше покојник, него за то, што је тешко казати све што би се могло и што би требало казати, како се не би омакла и нехотице прећутала која врлина му па тиме огрешило о његов спомен, огрешило о свест народну, у којој те врлине тако дивно одсјајују. Тешко је говорити о таквом човеку с тога, што је сав један народ у тузи својој истакао његове врлине поредећи шта је имао од њега и шта је изгубио с њим, па је слаба снага у појединца, да му у низ врлина, које му народ тако одушевљено, тако складно наниза, још коју врлину наниже; у венац заслуга, којим га народ окити, још који цветак надене. Тешко је појединцу додати коју хвалу ономе, кога је општи глас народа, кога су дела његова похвалила:

Но ја ипак не презам од тог задатка. Величина покојникова не треба хвалиоца пошто је сама собом похваљена. Димостен вели, да добра ствар сама себе најбоље замењује, хвали и узвишава не тражећи у хрпи речи своје хвале и замене.

Па тако, велештовани зборе, од мене ћете чути, ма да за ову сјајну прилику и сјајна беседа приликује, просту и неокићену али од срца к срцу казану беседу, којом нећу тежити, да вас растужим, пошто сте самим догађајем растужени; нећу тежити, да подижем и величам врлине покојникове, пошто су знане целом народу нашем па се саме собом величају и подижу. Трудићу се, да вам напрема тима врлинама изнесем пред очи нашу дужност, ако доиста ценимо те врлине му, ако доиста хоћемо да му увеличамо и овековечимо спомен у народу. Драги камен не тражи већег сјаја него га има, али кад се употреби за ону сврху, која му пристоји, драгоценост му је подичена, узвишена. Покојникове врлине ваља да одсијну у свести народној па су достојно подичене а њему подигнут споменик и дичнији и сталнији од истог драгог камена, подигнут по Тацитовим речима као свагдашњи сведом: да се врлине најбоље цене у она времена кад најлакше постају[1]), пошто тада има и људи који их умеју ценити.

И сени покојниковој таква ће успомена, таква народна захвала најугоднија бити. Видеће са своје висине: да није само тамјан празног јадиковања и празне хвале, што гори на жртвенику успомене његове, него је то тврда воља, којом народ хоће угледајући се на њ и на дела његова да му овековечи спомен у срцу народном, да га овековечи делима, благодетнима по народ, за који је он живео и умирао. Таква је успомена, таква слава достојна и њега и његовог народа, који уме жалити како племенитој души пристоји, али уме и радити како пристоји јунаку.

Сакуписмо се данас на овај племенити збор, да већамо о добру народном. Не доведе нас амо саможива навада него тежња, да припомогнемо општем добру народном, да извршимо онај аманет, који нам је народ поверио. Може ли бити што лепше и племенитије, може ли бити веће насладе срцу људском, него кад дела не само за себе него и за друге, кад не живи само себи него и своме народу па тако и човечанству; кад није члан само својој домаћој него и народној, човечанској породици. С тога и читам на вашим лицима необично душевно задовољство, које пониче отуда, што се отргосте за који час од обичне свакидашњости те се затекосте на збориштy слоге и напретка народног, у ком нас иста тежња, иста мисао веже и спаја.

Али шта видим на вашем иначе ведром челу! За што га обви нека тама као црн облак лице ведроме дану? Рашта та суморност, та сета у вашим погледима, што хоће да нам покоси наше задовољство са братске слоге, са племенитог рада? Шта траже ваши немирни погледи? Еда нисмо у потпуном броју, нисмо кадри већати, нисмо одлучиви? — Јесте — читам у вашим очима одговор —: потпуни смо бројем, кадри смо већати и одлуке доносити, али — празно је место онога, који је доскора с нама у лепој заједници за обште добро збор зборио; нема првога члана овоме друштву, који је тако дуго, тако вешто, тако дично, тако неуморно до конца живота свога овим друштвом као начеоник му управљао; нема у вршењу народне дужности оседелог начеоника — нема Стевана Брановачког!

Неумитна коб срушила је тај стогодишњи грм, који беше раширио грање над овим друштвом, да га заклони, како да млађи пландујући у засенку његову могу крепити свој млађани полет а старији тубити његову мудру реч, угледати се на његову снажну вољу, неумор и самопрегор у обштем добру народном!

Њега, тога горостаса народног, траже ваши немирни погледи. Заман га траже у овом временитом збору. Његово је станиште тамо у оном сјајном, вечитом збору, где су му другови Сава Текелија и остали добротвори народни, који по речима нашег народног митроносног песника гледају озго на нас: хоћемо ли ми достојни бити њих!

Њега нема поред нас, али је међу нама његова мудра реч, његово искуство, његова истрајна воља и челичан карактер те нас провејавају својим задахом па храбре и соколе на даљу радњу народну, од које нас сета са губитка његова не сме одвратити, пошто је он за њом тако гинуо па можда и жртвом јој пао.

Не!

Сетом се не слави успомена врлим људима. Само делима можемо посведочити, да доиста ценимо врлине покојникове а с њима и њега. Само на њ угледајући се доказаћемо колико ценимо оно, што у њему хвалимо и са чега и њега славимо. Угледајући се на њ и радећи онако као он, прославићемо њега, прославићемо себе. Таква слава неће бити празна слава, него ће донети и благодетна плода обштем добру народном. Таква је слава нашег врлог покојника достојна. Таква слава подиже њега, подиже нас, подиже народ!

Народ је наш његовом укопном свечаности и небројеним посмртним светковинама показао своју тугу за големим губитком његовим. Али сама туга, само јадиковање неће узвисити дичног спомена покојниковог. Ваља да покажемо, да смо покојника не само жалили него и достојно ценили. То ћемо показати делом, које ће посведочити, да заиста ценимо његове врлине, па жалимо, што му се не даде, да их и даље на обште добро продужи, па да ми угледајући се на њ желимо настаставити прекинути рад његов.

А какав беше рад покојников, на који ваља да се угледамо?

Неки се туже, да је кратак овај живот. Јесте, кратак је за оне, који не знају употребити свога века за оно на што их је природа упутила. Век се не мери по времену, по годинама, него по делању. Покојник је по редовном веку људском лепе године доживео, али колико га старост, још га лепше красише дела његова. Било као државни, било као народни службеник вазда је вршио своју дужност онако како је служба, како је савест његова захтевала. Био је судија, градоначеоник, начеоник новосадској српској црквеној општини, српском народном позоришту, српској матици, па као свему томе круна и начеоник српском народном сабору. Па све те дужности вршаше чак и у својој седамдесетшестој години, па вршио би их и даље, да га неумитна смрт не истрже из наручја народног усред обилате радње за обште добро. Кад се, велештовани зборе, прекорачи три четвртине једног читавог столећа, заиста је необична ствар бити пун снаге, пун крепке и сталне воље за општи рад и у последњим часовима живота свога. А тако беше са врлим покојником, на којега се тврду и постојану вољу и тако рекавши млађани полет и стари и млади могу угледати. Па кад још узмемо на ум, да је он своје млађе године провео у државном службовању, које својом крутоћом и једностраности пречи полет слободној вољи, па се ипак, и то у старијим годинама, па и у дубокој старости своју, умео тако узвинути, да се могао у вољи, снази и полету за добро народно такмачити и са најмлађима свога народа, — онда се заиста може казати, да је у нашим приликама био необичан човек, и да ваља нашем народу да га за узор узме па да настави његову радњу и према њој накнади и потпуни оно што му његове прилике не допустише.

Ако — по Сенекиним речима — „ваља себи бирати каквог врлог човека, који ће нам свагда пред очима бити, па нам живети тако као да нас он гледа, и све радити као да он види,*) — онда заиста ми себи врстнијега узор-човека не можемо бирати него што беше Стеван Брановачки.

Али, како сам казао, није стало до самог јадиковања и до саме хвале, него ваља прионути и за збиљски рад. Казао сам и то, да покојник није могао сам све учинити, па што он није могао, ваља ми да учинимо у свима гранама народног напредовања па тако и у свима гранама матичина рада. Неумрли Сава Текелија потпомогао је Матицу и новцем и управом и књижевним радом. Брановачки је потпомагаше у доста теретним приликама савестном управом и зрелим саветом. Ето нам само у ова два врла Србина угледа, шта нам ваља делати. Поделимо рад, па како је коме могуће, нека га врши: неко новцем, неко књижевним послом а неко трудом и добрим саветом. Само нека је међу нама сталне и савестне заједнице, без које не може бити правог напретка народног. Нека ми буде слободно у овај мах — јер док не будемо између себе искрени ма у којој врсти рада народног, неће бити ни праве заједнице међу нама па ни благослова раду народном —, нека ми буде слободно поменути, да је врло лепо и племенито од наших црквених општина, те свечаним парастосима прославише спомен врлом покојнику. Али ако је стало до славе и успомене његове, није све тугом свршено него ваља и дело уз тугу да пристане. Управо у то време беше изишао од матице позив за упис чланова матичиних како да се по примеру других таких друштава потпомогне новчано стање матичино, еда би се тако она окрепила и за књижевне послове Том се позиву одазваше неки родољуби, којима буди јавна хвала, али ипак не беше онаког и оноликог одзива како желасмо и како се надасмо. Песник Шилер каже, да је и гром, раздробљен у своје ситне честице, нејак и немоћан, а и целокупности својој снажан, страшан. Будимо и ми својом слогом као исти гром снажни у раду народном а страшни непријатељу. Нека ми се опрости, што се дотакох мане народне; то није прекор, то је искрена исповест. И са књижевне стране чу се недавно глас из дружине млађег нараштаја нашег, да јој треба потражити начина и згоде за своје умотворе. А зар не даваше тога начина и згоде матица, па још уз наплату труда и књижевну оцену самога умотвора? И опет велим: без савестне заједнице, без искрене договорне нема правог напретка народног, нема благослова ни беријета раду народном! Ваља попуњати најпре потребе којих имамо, па онда нове стварати. Иначе све ћемо једнако почињати а нигда не дочињати.

Славна скупштино!

Колико ми слаба снага допушташе, нацртао сам вам слику покојникову као негдашњег начеоника овога друштва и врлог Србина. Она вам, ма да је само у општим потезима нацртана, јасно каже, шта у њему изгубисмо. Али колико је његов губитак за нас велик и тежак, још више ваља да у његовим делима, у његовим врлинама, којих гроб није могао прогутати ни потаманити, утехе тражимо.

Ваља да онај споменик, који је он сам себи добрим делима у своме народу подигао својим делима подичимо и овековечимо. Нисмо богат народ, али смо богати у осећају, у добротворима народним. Овима не можемо дизати скупоцених мраморних споменика, али их можемо подићи у срцу, у лепој и трајној успомени народној, у угледању на врла дела њихова. Тако покажимо хвалу и захвалу врлим синовима народним, еда бисмо им по речима Тацитовим прославили име разматрајући и дивећи се врлинама њиховим и колико можемо угледајући се на њих.*)

Тако подичимо спомен и нашем незаборављеном и неумрлом Брановачком. Нека нас ова слика коју ово друштво тако брижљиво, са тако чедном пажњом припреми као аманет потомцима и коју вам ево у овај свечани час на видик износимо, — нека нас опомиње на душевну његову слику. Онај постојани и озбиљни поглед, који му ни у животу нигда лица није остављао него му га као савестан стражар савестном раду свагда пратио, — усадимо у душу нашу, па нека нас и потомке наше вечито опомиње и соколи на постојану и збиљску радњу народну, коју је он верно и савестно до краја свога живота вршио — нека нам је као ђеније вазда пред очима као да нас гледа како живимо и види шта радимо. — Слава Стевану Брановачком!

---

[1]) Virtutes iisdem temporibus optime aestimantur, quibus facillime gignuntur. Corn. Tacitus de vita et moribus Julii Agricolae Lib. 1.

*) Aliquis vir bonus nobis eligendus est. ac semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, et omnia tanquam illo vidente faciamus. L. A Senecae epist. XI.

*) Corn. Tacitus de vita et moribus Julii Agricolae Lib. 46.

„ПОСЛЕ ОМЛАДИНСКЕ СКУПШТИНЕ“.

II.

Пре свега пужно је тачно одредити, шта да се подразумева под појмом: „омладина“: да ли сваки, који се осећа духом млад, т. ј. који има напредне појмове о држави и друштву, или само млађи нараштај у правоме смислу речи? У првом случају неби имали противници општег омладинског уједињења никако право, јер би хтели неко крње јединство омладине, хтели би делење омладине од омладине на године, што их та омладина броји; али ако се под „омладином“ разуме само млађи нараштај, млади људи, онда и опет немају право присталице искључиво ђачког уједињења, јер с којим би правом могли ми младог трговца, младог занатлију, младог учитеља итд. искључити из омладине и рећи да они не припадају млађем нараштају? У првом случају значи уједињење омладине — уједињење свију Срба са напредним мислима, у другом пак — уједињење свију младих Срба били они ђаци или не, били они напредних мисли или не. Ја сам ово споменуо једино с тога, што су они, који су на прошлој скупштини говорили о организацији на ужој основи, под речи „омладина“ увек разумевали само ђаке, што нема смисла, јер се тиме пориче младост толиким фактично младим људима само с тога, што они нису ђаци. Тако погрешно схватање речи „омладина“ може се изводити и из понеких места из „Заставиних“ чланака од г. М. Д., па с тога би нужно било ради јасноће, да се тачно одреди, шта треба и ко треба да се подразумева под „омладином“. Ја с моје стране могу само то рећи, да је код нас реч „омладина“ добила историчан значај: њојзи припадају сви Срби без разлике пола и година, а из њенога кола искључују се једино људи конзервативних мисли и назора. — Толико о појму „омладина,“ а сада можемо прећи даље.

Штов. писац чланка „После омладинске скупштине“ пао је у ту исту погрешку, у којој се налажаху говорници мањине на омла-

динској скупштини. Није се хтело никаквих писаних правила, није се хтело — као што се тврдило — никаква организација, али се је хтело да академске дружине стоје у свези, да се ради са свештеницима и срп. учитељима у споразуму и заједнички, да академска младеж договорно одреди место годишњег састанка, на којима би се доносиле одлуке, које би за све обавезне биле итд. А није се увидило, да чим извесна друштва стоје у свези, чим нешто договорно раде и чим су скупштинске одлуке за све обевезне, да је то ипак организација, само на врло трошном темељу. Ту може бити говора о лабавијој и чвршћој организацији, никако пак се неможе рећи, да се у опште неће никаква организација; може бити говора о већој или мањој централизацији, али кад неко тело договорно ради и има своје редовне годишње скупштине, то је тело до душе лабаво али је тек организовано, и као такво свако ће га и сматрати, а понајвише би то чинила сама политична власт. И да се је на овдашњој омладинској скупштини усвојио давидовчев „предлог за одлуку", ја ево са најдубљим уверењем тврдим, да би најдаље у току ове школске године полиција оба још постојећа српско-академијска друштва („Србадију" у Грацу и „Зору" у Бечу) укинула, а о оснивању академских дружина у Прагу и Пешти неби се смело ни помишљати. Говорници мањине, и они, који су уз њих гласали, требали су имати на уму ово: да је полицијски повереник „Зорину" седницу двапут прекинуо само с тога, што се у истој повела реч о предлогу градачке „Србадије", да се омладина сазове на јаван скуп, и да је „Зора" и по трећи пут о томе у својим седницама повела реч — она би се данас бројала међу мртвима. И баш с тога закључило се у Мирцушлагу, да се изда проглас на омладину не у име „Зоре" и „Србадије", већ у име бечких и градачких Срба ђака. А шта би тек било, кад би се на свим аустро-угарским универзитетима и академијама основале дружине, које би стојале у међусобној свези и у споразуму са срп. свештеницима и учитељима? Политична власт би у истима зацело назирала некакво тајно друштво, неку врсту карбонарија и завереника и први би јој посао био, што би одмах све академске дружине разрешила, а и гоњења појединих чланова не би изостала, као што је то било н. пр. у Грацу за времена такозване алфонзове афере са бившим „Соколом" и ако овај при тој афери готово никаква удела није имао.

Људи дакле, који нешто договорно и по у напред донешеним одлукама раде, ти људи образују организацију, али с тога, што иста може бити, није чврста и централизована, несме је човек никако другим именом крстити, него мора баш оним, који јој припада. И за то писац чланка „После омладинске скупштине" греши јако, кад вели, да је прва омладинска скупштина 1866. доносила одлуке, но није дала омладини никакву организацију. Без икакве организације недаје се замислити ни најмањи скуп људи, који хоће нешто договорно да раде, па ма се тај скуп састојао из најекстремнијих бакунистичних апархиста и макар она веза, која их везује, и најлабавија била. То посведочава одма прва одлука споменуте скупштине, која гласи: „Српска омладина саставља се у целину." А целина једног тела није ништа друго, но организација истога. Шта пак да речемо за друге „одлуке", које писац цитира у своме I. чланку? У тим одлукама, само с другим речима, каже се готово то исто, што и у нацрту устава садашње „уједињене омладине". Јер нико ваљда неће хтети озбиљно тврдити, да се одлука: „задатак је омладине, да саму себе усавршава, да буди народни живот у свим гранама његовим, и да казује начине за поболшање материјалног стања народног, те да тако надокнађује радњу школе, цркве и учених друштава, а то жели постићи ширењем науке и уметништва" битно разликује од садашњег §. 2. „уједињене омладине": „Циљ је ове омладинске заједнице, да унапређује материјалне и просветне интересе свога народа, а то жели постићи: а) јавним удруживањем, б) издавањем и растуривањем по народ корисних књига и часописа, в) одржавањем јавних предавања из ма које научне гране, и г) приређивањем беседа и села." Разлика је у главном та, што је прво у одлуци сабијено и врло неопредељено речено, а ово друго је јасније и коректније у параграфу одређено и опредељено. И по томе ја долазим до сасвим противног закључка него писац споменутог чланка, т. ј. да је омладина остала на основи, коју је из почетка заснована, она не би и данас још живила, цветала и развијала се него или би се распала или би се морала преустројити по начину немачких „буршева" и као таква могла би постојати догод би било срп. ђака, који волу веселе и ћифтанске екстраваганције. Али свеопште ђачко друштво, које је себи поставило за задаћу, да „буди народни живот у свим његовим гранама, да надокнађује радњу школе, цркве и учених друштава, а то жели постићи ширењем науке и уметности", такво друштво eo ipso већ по својој задаћи, неможе се, све да хоће, ограничити на само себе, него има експанзивне моћи и мора nolens volens у своје коло увући и остале друштвене елементе, или се мора одрећи постављеног задатка, па се разбити на поједине дружине без опште свезе а обично и без озбиљног рада. Јер радити за народ а без народа — то не иде, то би била играчка беспослених људи, а то зацело да неће хтети ни један поле озбиљнији Србин. Ђачке дружине треба да постоје и да цветају, а где их нема, ваља их подизати и то не само на великим школама, него и на гимназијама и реалкама, али не могу образовати целину за себе, него уз народ и са народом, јер непрестано излазе из и улазе у њега. Сад пак да пређем на оно, код чега сам застао а уверавам штоване читаоце, да ћу у развијању мојих мисли врло кратак бити.

И стара омладина није се могла ограничити на саме ђаке, пошто је она циљ, коју је она себи поставила, обухваћала све друштвене слојеве, васколики народ српски, и с тога је баш „логика факата" нагонила, да се распростре на читаво Српство. А што је после кратког живота ипак та омладина пала, томе није крива организација — а да се на саме ђаке ограничила, то би ипак организација била, као што сам већ рекао — него су криви људи, што су је сачињавали, и начин, како су делали. С поља је изгледала омладина страшна, да се од ње ужаснуле и срп. и угарска влада, али у истина она је била немоћна, јунак на речима иартији. (?! У.) Писало се и говорило се много, али нити се је тако радило, као што се писало и говорило, нити се ишло на то, да оно, што се пише и говори, и народ схвати и уз то пристане. Створило се моментано, помодно одушевљење, али оно код огромне већине омладинске није потицало из чврстог, непоколебивог убеђења, него из тренутне раздражености, ...

. . . . . .

. . . . . .

И одиста после 71 г. наступио је „Rückzug" на свим убојним линијама, а пораз иза пораза је узастопце следовао. Народна странка учини пакт са поповштином и калуђерштином и из „опортунитета" све је реакцијонарнијом постајала, да је чак и школу и учитељство назадњаштву на жртвеник принела она странка која је 1869 тако мушки бранила народна права, чији говори*) те потсећају на светло и узвишено доба народне борбе против мрака и тираније и испред које макар што је тада у мањини била, срамно и кукавички побеже калуђерска већина — та странка, кад је на сабору дошла до већине, није учинила оно, што је могла и требала чинити. А омладина, која се из дугог времена одушевљавала, писала и говорила, та није ништа стварно радила, није познавала народ и његове животне потребе, и с тога видимо после бурног омладинског покрета да . . . . пропада у свом изборном башахидском срезу, а најзад и челенка срп. народа шајкашки батаљон, посла у сабор једног Перу Стојковића! Није чудо дакле што стара „народна странка" нема привлачне снаге за млађе колено, које хоће све своје снаге да употреби на унапређење свога народа, кога и одонуд лед бије, од куд треба сунце да га грије. А како се тек обрукасмо, кад оно запуцаше пушке на Невесињу и кад српско-црногорска војска 1876. пређе границу?! Место бурног одушевљења, коме на пут не би могао стати ни хладни бајонет, ни мрачна тавница, ми видимо браћу по „Душану и Милошу", који су пре кратког времена при растанку један другом у Призрену давали „рандеву", како сад мирно срчају каву и критикују Черњајева и срп. војску а ни пребијене паре не скупише (?! У.) и не пошаше на срп. рањенике, што су све у кругу закона могли учинити, да их ни глава не заболи! . . . . Но манимо се тога . . . то су наши јади љути, а ми без јада никад не бесмо!

Стара омладина дакле је морала пасти, но не с тога, што је начелно решила, да њена организација обухвати и остале слојеве народа, а не само ђаке, већ с тога, што је остала само при „решењу" а то „решење" није у дело привела. Речима је била велика а делима мала, и та јој је болест дошла главе. Јер н. пр. шта значе речи од шесте омладинске скупштине изабраног одбора, што их је изрекао у својој посланици[1]), које гласе овако: „Једнакост народних и људских права и дужности; слободу једнаку за све и свакога, удружење слободних људи и и савез слободних народа на темељу узајамног познанства и поштовања, а за узајамну заштиту; одбрану и потпору — ето шта ми хоћемо?" Те су речи врло дивне и красне, и ја бих први био, који би их потписао, аман просте речи без дела, то су сапунски мехурови и могу само шкодити. Јер 1.) изгледају веома смешне, кад се зна, да иза тог годишњег одбора не стоји никакова организована сила, него се омладинска „организација" простире само на тај одбор, а он нема нигде ни у једном месту ни најмању месну дружину, пошто сви они, који су били омладински чланови и који су с њоме симпатисали, ти су сви образовали „eine lose Masse" без одређеног начела и без утврђеног правца у раду, а 2.) тим се речима потписује смртна, законска смрт телу, које је изјавило, да није политично и које није хтело усвојити предлог покојног Светозара Марковића, да се омладина прегвори у политичну дружину, а овамо поставља за свој захтев чак и „савез слободних народа" . . . . Да се наш народ, који хлеба и одела нема и који све већма на рођеној земљи постаје туђ слуга и надничар, није могао за тако далеке идеале, као што је савез слободних народа, одушевити — врло је појмљива ствар, али је непојмљиво, да његова интелигенција, срп. омладина, није мотла њега и његове животне интересе разумети, и то је најглавнији узрок тако брзе смрти оног тела, чији је живот у почетку тако бујно пулзирао, да се је могло очекивати, да ће електрична струја одушевљења за користан рад прожећи кроз читаво тело народно и одвести оријашким корацима Српство вечитој срећи и блаженству.

Осим тога, стара се омладина готово ни мало није обзирала на фактично постојеће државне и политичне односаје, па да је према истима свој рад удешавала. Омладинску организацију, која има своје одборе на Цетињу, у Београду и у Новом Саду, не би могла ни српска ни угарска влада трпити. То је могла трпити само црногорска влада, јер она није се имала бојати од омладинске пропаганде у својој земљи, а могла је много добити од српско-народносног одушевљења. И на шестој омладинској скупштини у Вршцу најплеменитији је био предлог новосадског одбора, да се усвоји владина модификација, по којој би само угарски држављани могли бити чланови „уједињене омладине", а најсмешнији је био предлог Вл. Љотића (мимогред буди речено, да сам и ја као гимназиста био члан омладине и гласао за љотићев предлог) „да се прекине солидарност са свим владама". Као да је било неке солидарности и као да омладина броји 1 000.000 добро наоружаних и обучених чланова! Е шта ћемо, таква је биле мода тада: револуционарни дух изливао се у речима, а после тих речи ни лук јео ни на лук мирисао. Да је дакле омладина усвојила владину модификацију и да је у ње било истинскога живота — она би се из дана у дан све чврсте организовала и цветала и развијала би се још и данас. То исто је за себе могла учинити и срп. омладина, што живи у другим земљама, а није морало бити никаквог формалног јединства. Фактично јединство би ипак постојало, кад би омладинске заједнице разних земаља једнакој мети тежили и кад би под утицајем једнаких начела делали. Но омладина није била за то способна и она је с тога морала пропасти, али томе није узрок основа њене организације, већ људи који су је сачињавали.

*) Види „народни сабор од 1869 г." од др. Ст. Павловића.

[1]) Види „Младу Србадију" број 20. од 1871.

Политички преглед.

На **сабору у Загребу** започела је у среду 3. о. м. прорачунска расправа. Први дан расправе саопштавамо на кратко по „Нар. нов." на дотичном месту. Од другога дана исте расправе има телеграфски извештај. Тога дана говорили су заступници Циндл за и Фолнеговић (од странке права) против прорачуна. Последњи се обазрео на јучерашњу банову изјаву и поздравио, особито оно место, из ког се даје назрети, да влада нарочито мисли завојштити на странку права. Такова борба, вели говорник, може само његову странку појачати и утврдити је, рашчистити је од кукавица. Удворице нека траже прибежишта у владиној странци. Програмом странке права проглашује Фолнеговић адресу већине од 1861. г. По што је још известилац Мишкатовић на кратко против говорника из опозиције говорио, буде закључена ђенерална дебата и прорачун са свима против шест старчевићевачких гласова примљен за основу специјалне дебате.

У главној скупштини престоничког представништва, што је у среду држана, решена је судбина **немачког позоришта у Будапешти**. Са једним јединим гласом већине украћена је позоришту концесија. Томе не треба коментара.

Њег. је Величанство пут свој по Галицији довршило и у среду 3. о. м. стигло у главну варош буковинску, у Чрновице. Уз пут поздравио га је у Станиславови тамошњи градоначеоник као узвишеног дародавца народних тековина. У Коломеји разгледало је Њег. Вел. рушњачку пољско-привредну изложбу и отуд стигло у Чрновице. Мала главна варош на Пруту учинила је, што је год могла, само да не изостане иза других вароши у погледу велелепности и сјајности дочека. У четвртак поздравио је у Чрновицама Њег. Вел. румунски војени министар Сланичеано у име румунског кнеза.

Као што је познато, **царевића Рудолфа**, који је отишао на војничке маневре у Немачку, дочекали су ванредно срдачно у Берлину. Сам цар Виљем, немачки царевић и сви принчеви царског дома дочекали су га на железничкој станици, а то је одликовање, које се у Берлину указује само сувренима, који владају. Тек што је царевић Рудолфо стигао у царски двор, именовао га је цар Виљем ђенерал-мајором и сам му приденуо ђенерал-мајорске еполете. У опште пада у очи ванредно одликовање аустријског царевића, што берлински двор до сад не чињаше ни према ком члану великих владалачких домова. Све то доказује, да је Немачкој много стало до тога, да за се што чврсте привеже бечки двор, јер бисмаркова политика отуђила је све друге дворове од ње. Па ни у саму Аустро-Угарску нема Бисмарк вере, јер зна, да у тој полиглотној монархији нико не мари за савез с Немачком, па ни сами аустријски Немци, јер знају, да је тај савез овој монархији погибан, осим јединих Мађара. Да би дакле бечки двор што већма утврдио у савезу с Немачком, послао је Бисмарк свог сина, грофа Виљема, гр. Андрашију у Теребеш, јамачно с тога, да овај заложи свој уплив у Бечу, не би ли се што већма утврдио савез међу Бечем и Берлином. Гроф Виљем стигао је у недељу у по дне у Теребеш и Андраши га је дочекао на железничкој станици и одвео у свој двор.

Јевили смо већ, да ће **руски цар и царевић доћи у Варшаву**. Најпре ће доћи царевић, који ће ићи у Скјерњевице и Ченстохау у лов, те се и у Варшави задржати, а цар доцније, вели се, почетком октобра. У Варшави се већ спремају за дочек. Тај пут не може се друкче сматрати и тумачити, него као шах путу галичком и буковинском. На овом месту вредно је напоменути, како се дописник „Ђепика познањског" разговарао с једним руским дипломатом о односају Русије к Пољској. Русија увиђа, рече дипломат, да супарништво Аустрије у погледу уплива на словенски свет све опаснije бива, особито после окупације Босне и Херцеговине. Русија мора у тој борби победити, али да може победити, нужно је, рече, преко је нужно, да се уреди односај к Пољској у смислу веће толеранције. Руски дипломат мисли, да се Пољској мора дати положај, какав има Финландија, па ако дође до нужде и невоље, Русија не треба да зазире ни од копије аустријско-угарског и угарско-тројединчког поравнања.

Проносе се гласови о новим **савезима међу јевропским државама**. Тако се рекло, да је Италија ступила у немачко-аустријски савез. Новине су причале, како је прошле недеље неки повереник талијанске владе био у Бечу и ту општио с меродавним круговима, па отуд отпутовао право Бисмарку у Фридрихсрује. Томе пак не ће неки да верују, јер у то доба није у Бечу био ни монарх, ни министар спољашњих. Горње дакле не сматра се ни за шта друго, него за прост политички глас. Но и у самим таким гласовима има у век неке лоћике. Тако је нпр. по све лоћички, кад се на вест о приступу Италије немачко-аустријском савезу одговара, да су опет Енглеска и Француска склопиле савез, који је наперен на Аустро-Угарску. Зна се већ и који су то дипломати, што су удесили тај савез, веле, да су га засновали Дилке и Шалмел-Лакур. „Мали Гледстон", тако Дилка зову, већ по свом положају овлашћен је на то, а за француског заступника на сенцемском двору веле, да ради по упутству, састављеном заједнички од Гамбете и Фресинета, дакле с пуном компетенцијом, а не можда по једностраном папутку првога. То приближење, веле „Магдебуршке новине", које имају свезе с берлинским спољашњим званањем, те су врло добро обавештене о великим политичким питањима, — то приближење није за остале кабинете тајна, но што се тиче практичког значаја тог чина, у том су погледу сви, осим можда руског, мање више упућени да погађају.

Потоњи дани нису нам донели никаквих важнијих новости у погледу **црногорског питања**. Са Цетиња се јавља, да ће ових 8000 црногорске војске, што су отишли пут Ульциња, ићи само до Мрковића на арбанској граници и ту стати. Црна Гора ће само онда ударити на Ульциња, ако је силе на то позову. Међу тим, као што из Скадра јављају, Арбанаси су се кренули на сусрет црногорској војсци, њих 1000 лигиних самовољаца и стали код Добре Воде и Кривара. Вели се, да ће морати доћи до боја, јер Арбанаси ни по што не даду Ульциња. Што се пак тиче демонстрације бродова, о томе нема никаке нове вести, само се то јавља, да су посланици великих сила, како се почело радити о заједничкој демонстрацији поморској, као услов тој акцији потписали зготовљен „Protocole de desinteressement", т. ј. декларацију, у којој се међусобно обвезују, да при свим могућим догађајима на истоку нико не сме терати своје засебне интересе. Записник тај саопштиће се Порти. Вели се, да у колективној ноти, што ће се Порти предати као последња реч у црногорском питању, није јасно ни пријављена демонстрација флоте; у опште, о том није Порти још ништа званично достављено, само су страни заступници у приватном разговору с министрима то напомињали.

Хрватски сабор.

(Трећа седница 1. (13.) септембра.)

Подпредседник др. Вушчић отвори седницу у ½11 сати пре подне. — Од владе присутна сва три

одељна предстојника: Живковић, др. Мухић и др. Деренчин и владин тајник др. Раковац; од вирилиста једини епископ Теофан Живковић. Заступника једва половина као што и галерије слабо посећене. — Известитељ Стековић прочита записник последње седнице, који би без промене оверовљен. Подпредседник изјави ове стигле на сабор поднеске:

Уредник и издаватељ „Пучких новина“ Томшић моли за новчану припомоћ, да би овај лист опет издавати могао. — Иде одбору петиционом.

Хрв. Слав. господарско друштво и њених 7 филијалка моле да се и за ову годину определи свота од 20.000 ф. — Уступају се накнадно одбору за прорачун.

Пређе се за тим на дневни ред, и то на први предмет мериторној расправи заст. Рубида Зичи и другова, евентуално избор одбора „ad hoc“. — Он образложи свој предлог речма: Жалостан глас услед елементарних незгода, које су стигле многе крајеве у нашој земљи а особито Горње Загорје, пронео се целом домовином. За који дан предлежаће више молба вис. кући, које ће приспети оданде; јер беда је голема: људство нема леба, сдваја и очајава, Позива се на светлога бана, који је сам Загорјем пропутовао, позиваје се на истините податке, који су дали повода интерпелацији краљевичког заступника и опетује, што је у прошастој седници споменуо: констатирано је, да је у 4 порезних општина са 35000 душа 10000 њих остало већ сад без хлеба, а камо ли да би се преко зиме прехранили. У таковим околностима приватна дарежљивост дотећи не може. Представљајући у јасној слици оне беднике изчекивајуће корицу леба, надовезује један призор, коме је сам очевидац био: дошла нека старица у Преграду молити за потпору. Добив нешто брашна понесе га кући, но није корачила ни 20 корачаја паде од слабости и несвестице на земљу те наскора и умре од љуте глади. — Присподоби сегединску катастрофу с овом, рече да је она размерно мања од ове. — Коначно апелујући на чувство заступника, домољубље им и њихову дужност, моли, да му буде предлог прихваћен без обзира на страначка и политичка питања. (Живио.)

Пошто се нико више не пријави за реч, подиг. не се заст. владин Живковић:

Он од стране владе не може пристати на овај предлог, јер каква би то влада била, која чека, да ју сабор позиваје на оно, што је њезина најсветија дужност у првоме реду. Влада се не стара само за народ од оно доба, кад је народ снашла ова беде, него у опће бдије над његовим бољитком и благостањем. У овом пак случају да је већ разделила 9000 ф. међу пострадале. Он надаље изрично захтева да јој се приопћи, где и колика је невоља. — Буде ли у осталом влада за потребно пронашла гледе овога издати закон, то ће она и ово учинити; с тога би уместније било, да је овај предлог дошао пред сабор у оквиру интерпелације. (др. Старчевић стављена је.) Да, стављена је, али влада није занемарила своје дужности.

Др. Старчевић по том запита, зашто влада није одговорила на његову интерпелацију, а пошто му би подељена реч, настави: Није уместно дати народу новаца у шаке, јер ће много од очајања отићи у крчму, па ће се пренајести и опити, или у најбољем случају узеће од трговца нездраву, покварену робу, имао би се с тога дати налог већим поседницима, да ови купују живеж, те тако здраву храну међу народ деле.

Рубидо Зичи вели, да он није друго мислио, него да се иницијативом сабора олакоти посао влади. Оних 9000 ф. што је подељено, да ни мало недотиче само ублажити беду невољником.

Примив сабор једногласно предлог Рубида-Зичи пређе се на избор одбора „ad hoc“. Пошто се овај обавио, јави подпредседник следећи резултат: Од 53 предана гласа доби Рубидо-Зичи 51 Бартоловић 50. др. Спевец 37. Михаловић 29 и др. Марјановић 28.

У другом предмету дневнога реда заузе заст. Мишкатовић известитељску столицу, те прочита извештај прорачунскога одбора о зем. лудници у Стењевцу, који ћемо накнадно приобћити.

Иза тога прочита зак. основу о службеним категоријама чиновника и службеника исте лудница, и о њиховом послу, плаћа и заслужбина, а за тим прочита дотичну шему о приходу. Цела законска основа скупа са шемом буде уз кратко образложење известитељево примљена.

Известитељ др. Ђурђевић прочита извешће одбора верификационога о избору бана грофа Пејачевића за заступника у Руми који предлаже, да се оверови. — Прима се.

Пошто је против избору заступника Сингера у Рачи приспео протест мањине изборника, одбор предлаже да се неоверови. У протесту се каже, да изборна депутација није изложила изборну листиву а нит је јавно огласила, тако да нису изборници знали доба и дан избора; она на даље није у свакој општини један те исти прирезни порез као услов за глас ставила; она не само да није многе изборнике уврстила у изборну листину, него и онда — кад је тек при самом избору увршћивала уврстила је само неке, а друге нехтеде; тако дакле изборни чин није трајао колико је имао, до 12 сахати, него се је свршио већ у 1/4 12 пре подне. Један од тужитеља спомиње још, да су се као изабраник тако и његови кортеши служили митом: частили, напајали и са готовим новцем куповали гласове. Сам изборни чин да се обављао уз велику неуредност; шта више да је сам председник депутације прогласио, да је Сингер изабран већином од 12 гласова, а касније се из приватних бележака констатовало, да није него само већином од 7 гласова. Има и једно очитовање од двају изборника, где признају, да су заиста од Сингера подмићени били

Одбор дакле вериф. при овакову стању ствари није се могао одлучити ни за ваљаност нити неваљаност избора, него предлаже сабору, да би у погледу тога повео изтрагу, а ову повјерио двојици саб. чланова.

Сингер: И њему је драго, да ће се изтрага повести, за коју се нада да ће изнети на видело његову недужност, да је по закону изабран, те ће се тако моћи оверовити.

При избору за ова два члана гласао је 51 заступник; од ови доби заст. Берута 27, Крањчић 26, Вончина 25 и Поповић 24 гласа; изабрани су дакле Берута и Крањчић.

После обављена избора на један пут заступник Мирко Хрват устане приговарати ваљаности овога избора, јер да је и сам Сингер при њем гласао. — Др. Врбанић одговори, да није уместна опазка г. М. Хрвата, јер по §. 8. пословнога реда има заст. Сингер право гласати. Ово пастоји опроврћи заст. Шрам, а узањ пристају и предстојник Ј. Живковић, заст. Штековић, др. Ђурђевић и Мишкатовић; дочим су заст. Фолнеговић, др. Видрић и Каменар стајали уз Врбанића. Наста дуготрајна разправа и натезање око §. 8. посл. реда. Кад је дакле и подпредседник повукао своју изреку (?! У.) којом је ресултат гласања прогласио, и приопуо уз мнење М. Хрвата и другова му, те хтео да се из нова бира, у један мах оставе сви чланови опозиције дворану, нехотећи својом присутношћу санкционирати тумачење већине пословнога реда. Будући је тиме сабор постао неспособан закључивати, подпредседник дигне у 3/4 на 1 седницу, а идућу закаже у 10 сати пре подне са дневним редом: Наставак ове разправе и зак. основе за прорачун г. 1880.

По „Обзору“.

У саборској седници, 3. септембра којој је предсједавао предсједник сабора г. Никола Крестић, гласовано је понајприје за ова два саборска члана, који ће као саборско изтражно повјеренство имати да изврше чињенице, наведене у просвједу мањине бирачах проти избору г. Сингера за котар рачански. Изабрана су гг. Мирко Хрват са 39 и Стево Поповић са 37 гласовах. Мањина није гласовала.

Затим се прешло на дневни ред, па којем стајаше разправа о прорачуну за год. 1880. Пошто је извјеститељ г. Мишкатовић прочитао извјештај прорачунскога одбора, који смо већ приобћили, устаде преузвишени г. бан Ладислив гроф Пејачевић, те уз свеопћу позорност чланова сабора прочита изјаву, коју је сабор код сваке ставке прекидао живахним радостним клицањем а на концу попрате једнодушним Живио! Изјава Њ. преузвишености. коју приобћујемо на челу већ данашњег листа, произвела је међу народними заступници највеће задовољство, те су оба говорника, која су у данашњој генералној разправи о прорачуну говорила, наиме гг. Берута и Зорић, оба од опозиције, свијетлому бану изразила повјерење. — Сједница закључена после 1 сата. Будућа седница сутра у 10 сатих. На дневном реду наставак прорачунске разправе.

Из „Нар. Нов.“

Комбинирани општински одбор хрватског сабора држао је 1. (13.) септембра после подне седницу под председништвом Светозара Кушевића. Владу заступао је оделни предстојник Живковић. „Обзор“ доноси о тој седници овај извештај.

Предмет расправе протезао се на примедбе к законској основи о устројству градова, које смо дословце навели у бв. 202. „Обзора од 3. рујна 1880. — Известитељ др. Јордан разложи опширним и темељитим разлагањем назоре своје у погледу разлога, с којих законској основи, како ју је сабор прихватио није подељена превишња санкција, те предложи да се све примедбе приопћене у допису владе осим задње усвоје, јер су више нарави стилистичке. Задња примедба по којој би се алинеја 5. §. 63. имала преиначити гласи: „Није допуштено уважати нових дања, као н. пр. дања на пиво, ракију, честу итд, нити повишавати постојећих дања; само повишавање дања месарења, виноточја, и општинских прореза на извапредни државни порез може сљедити, но само уз одобрење земаљске владе“. Известитељ расложи погледом на друге законе именито на оне у Цислитанији и Угарској, како би се финанцијално стање градова знатно отеготило ако не управо онемогућило, кад би се прихватила ова примедба, но с друге стране призваје и то, да је закључком сабора у §. 63. одвише велика слобода дана, која се не налази нигде другде. Обзиром на све то чиниму се, да би се одбор вратити имао на првобитни предлог владе уз неке модификације, те предлаже с тога на прихват следећи предлог, према којему би се имала променити алинеја 5. §. 63. „код уважања нових општинских дања у опште, или повишавања постојећих дања и других подавања, за тим код установе прореза на изравни и неизравни државни порез ако прелази 20 проц. истога.“

Увод у §. 63. гласи: У следећим случајевима морају се закључци градскога заступства поднети кр. зем. влади на одобрење.

Мирко Хрват предлаже место предлога известитеља на прихват следећи предлог: „Код уважања нових или код повишавања постојећих општинских дања и других подавање, те установљивања и повишавања општинског прореза на изравни државни порез, ако тај прирез 20 проц. пореза прелази.

Да читатељ лакше просуди саму ствар, приопћујемо закључак сабора; како је створен у том погледу прошле године код расправе односне законске основе. По том закључку гласи ставка 5. §. 63. „Код повишавања дање од месарења и виноточја, повишавања општинскога прореза на изравни државни порез, ако тај прирез 20 пр. прореза прелази.

После подуже расправе у којој су суделовали заступници: Мразовић, Крањчић, Вончина, Јордан и Хрват и оделни предстојник Живковић, забацио је одбор једногласно предлог владин, те прихватио предлог дра Јордана.

Тим закључи одбор свој задатак, те ће сабор о том известити.

Изјава бана о намјерах владе.

У данашњој сједници сабора, у очи разправе прорачуна, развио је свиетли бан, гроф Ладислав Пејачевић, слиедећи знаменити програм владе:

„Високи саборе.

Налазим за сходно, да сада, пригодом претресивања прорачуна, као нова глава земље, развијем своје мисли и назоре о намјерах владе и за то допустите господо, да Вам своју изјаву прочитам.

1. Ја сматрам нагоду, утаначену године 1868., а попуњену године 1873., код које сам пригодом најновијега обновљења њезина, што се финанцијалнога диела тиче, и сам својим упливом посредовао и допринео, да је онако за руком пошла, како су ју оба краљевинска одбора углавила и наш сабор јур прихватио — јединим правим и законитим темељем свих уставних институцијах у нашој земљи.

2. Ја држим, да нам нагодом зајамчена права по садржају и обсегу њихову довољном полугом служе за унутарњи развитак земље, а нарочито за подпуно обезбиеђење наше народности, те одстрањене сваке мађаризације у нашој земљи. И за то ћу свом снагом увјерења свога тамо дјеловати, да се том нагодом међу краљевином Угарском те краљевином Хрватском и Славонијом створени државоправни односаји учврсте и устале, те проти свакому нападају и повреди одлучно штите и бране.

3. Ја радим па том, да се спојење Крајини са провинцијалом Хрватске и Славоније, — кому се већ сада, смјерајући на то предрадњами и разправами како код крајишке зем. управе тако и код наше кр. зем. владе утире пут, — чим прије изведе и тиме толи врућа жеља циелога народа испуни.

4. Ја желим да се унутарњи устрој наше земље на основу прљепога изкуства за ових преко шест годинах, што сходније удеси дотично преуреди или преустрои тако:

а) да се обћине што више могуће одтерете од тако званога „пренешенога“ што финанцијалнога што управнога дјелокруга, који им данас већ више неподносљивога терета намеће, — те да се свому наравмому дјелокругу и задатку поврате, а кроза то и њиховим локалним интересом што боље одговарајуће заокружење свога обсега постигну; у ту сврху:

б) да се политичка управа тако уреди, како ће пучанству и обћинам што приступнија бити; а гледе сада за обћине претеретне и прескупе порезне илити финанцијалне управе, попримит ћу на мјеродавних мјестих сходне кораке, да се у томе олакшање за обћине свакако постигне;

в) да се то намјеравано преустројење управе — у колико се потребним укаже — имаде извести уз највећу штедњу трошковах тако, да што већих приштедњах буде у прорачуну за користне и то толи душевне, коли још више народно господарствене инвестиције у земљи, које потоње данас нестоје у праведном размјеру према осталим трошковом управе.

5. Ја желим и намјеравам к овому послу сходнога преустројења управе, т. ј. к изведењу те моје намјере одлучно приступити тек онда, када административно спојење Крајине са провинцијалом Хрватске и Славоније сљедило буде тако, да оно што се учинити има, за циелу земљу ваљало буде.

То су разлози, с којих већ сада, пригодом претреса прорачуна за текућу годину није могуће, а имти при оном за доидућу годиину 1881., који се још течајем ове године разправити има, неће моћи об ових сада наглашених реформах још говора бити и тамо водеће предлоге и основе сабору предложити.

На концу ми је јоште са жалошћу изјавити, да сам опазио размакнуће чиновничке дисциплине; дапаче, код некога диела јавних службеникаx и само разсуло такове, што на јавни морал врло штетно дјелује. С тога ћу као врховна глава управе у вршењу свога врховнога надзора над свима чиновници и јавними ми службеници у земљи строго бдити над тием, да сви своје законом и наредбама прописане им дужности точно и савјестно врше, те ћу свакому противному поступању и понашању одлучно на пут стати.“

ДОПИСИ.

△. **Из Сења** (из Приморја) на Усјековање. — Ево и нас као српске православне црквене општине, да се одазовемо један пут свеопћем општини народном гласу за сазив лањске године прекинутог и за пролеће најслужбеније обећаног црквено-народног сабора. Доста збиља и пропустисмо времена, да поред нас живијех прохуји, а да ми сењани Срби, потомци љутијех ускока српскијех или барем још и данашњи носиоци имена њиховога, не урадисмо као српска црквена општина ништа у одлучној и већ ето годишњој борби народној за хисторичка народна права у цркви и у школи својој, која су ето еклатантно повријеђена и тиме што се на супрот свакијем даном све живље исказиваној потреби коначног уређења српске цркве и вјероисповједне народне српске школе не допушта састанак лањске године прекинутог нашег српског црквеног народног сабора, — тијела, које расправља предмете најчистије црквено-административне нарави и које у деловању своме не може никако запети за који закључак берлинског и ишалеског састанка! Али ми овамо као српска црквена општина, и то најосамљенија од осталијех и бројем и упливом својијем већијех и моћнијех општина српскијех, имадосмо доста повода ишчекивати само састанак сабора, на коме би и наша два члана одовуда као заступници народни а и као чланови нар. странке имали на своја уста изрећи протест васколиког народа овостранога, против незаконитог наименовања епископа бачкога Германа за администратора патријаршије српске, а у часу, док је још законити патријарах српски Прокопије у животу и у спави.

Но кад је на ту незаконитост — сљедовала и друга, по мњењу нас овамо, још гора незаконитост, пошто се на поднесену представку саборског одбора као компетентнога тела у савивању сабора не дозволи састанак с бора на Спасов-дан ове године, него се за вољу наименованом администратору одложи ad calendas graecas састанак сабора, на коме би се имао саслушати васколики народ овостране јерархије српско-православне у питању, које најдубље засијеца не само у автономно право православне српске цркве у овој монархији, него у темељно право све источне цркве, — у питању: да ли се може живом патријарху без икаква канонична разлога администратор постављати или не — кад велимо, не допушти се савзати сабор наш на Спасовдан ове године, онда ни нами овамо, као општини не оста друго, до да упливом својијем и као градска општина, а и као свјеснија свога положаја и права, живо настоји код осталијех српскијех црквенијех општина у личко-оточкој крајини, да се оне, као веће по броју, представкама својијем на славни саборски одбор обрате и њима замоле што скорији састанак прекинутог сабора нашег. Јер разлога имадосмо као црквена општина доћи до те мисли, да се и већијех а камо ли не овако маленијех српскијех црква еквистенцији одзвонити може службено — ex Cancelaria — кад се ето на супуот свијем канонима источне православне цркве и темељном закону автономне српске цркве у овој монархији највећи стожер те цркве, патријарах српски службено, дакле без народа, који га је законито изабрао, скида са престола свога и на његово се мјесто поставља опет без знања цркве и автономнога црквенога сабора један и најмлађи и онаки дијецевални епископ српски, који најмање сретан бијаде, да својијем досањијем српскијем свештеничкијем животом ваћи може у њедра своме клиру и народу!

Те после свијех тијех чуда бојећи се управо сами себи не могосмо друго, до обратити се и савјетом и молбом на горепоменуте српске црквене општине у овом дијелу горње крајине, да оне наиме уђу у одлучну акцију иштући што скорији састанак свога црквено-народног сабора, који би имао расчистити једанпут законито земљиште, на коме се као православни Срби ове монархије слободно кретати можемо. И одма по Спасовудне ове године обратисмо се ми на осамнајест српскијех општина у сусједству сењском. Но и у овој српској дијецези као да је на једанпут завладао тај антиправославни дух, или боље рећи, задувао одовго јак вјетар антиавтономни; јер није друго но уђе неки страх у предсједнике нашијех општина и они не смију сазивати скупштина црквенијех на решавање такијех предмета, који веле, нијесу по вољи високој земаљској влади и које би иначе отпочела решавати најприје општина црквена, која је уз преосвећеног епископа дијецевана.

Према свему томе, а понајвише вођени тешкијем искуством: како до данас стајасмо као народ са народнијем српскијем вјероисповједнијем школама у личко-оточкој крајини, у којој праоци наши, пошто ту крајину отеше сасвијем од Турака, своје српске вјероисповједне школе, које са собом из Босне и Херцеговине донесоше, задржаху у тој својој новој домовини све до владике Димовића, — како данас велимо допадосмо те невоље, да нам потоњи крајишки насељеници из Ческе, Крањске и Штајерске не само отеше школе те, него ето већ деценије се броје, како прегоше свијем силама и систематскијем начином да нам отму име и језик, бацивши нас под једну капу са хисторичкијем именом хрватскијем, стеравши нас у чисту, хрватску школу, па крстивши и језик, који од нас примише, језиком хрватскијем, те и само православље — које на жалост православни српски архијереја у бризи за Даљ и Сириг — најмање до сада у одржању своме поткријепонаху, — у Хрватској под гадну сумњу доведоше, ружећи га са својијех предикаоница хрватски језуита, колико их мила воља подноси: — желимо и молимо ми одовуда: нека славни саборски одбор ставши најодлучније на браник права народнијех у цркви и у школи својој, сав свој могући уплив и власт своју на то употреби, да се што скорије сазове црквено-народни сабор, на коме би се: а) чути морао глас свеколикога народа српскога, из овостране јерархије српске о најновијој еклатантној повриједи државнијем законом ујамчене црквене автономије српске, наименовањем епископа Германа за администратора још живом патријарху српском Прокопији.

Додавши још томе, да је у данашњем модер-

ном друштву чиста народна школа оно, што народ народом чини, — једина морална снага, којом се кадар окријепити народ у борби против толикијех нападача и отимача имена му, језика и црквеног живота народног; — да је та школа још једина могућа потпора потиштеног имена српскога у троједној краљевини, — молимо ми одовуда: нека би славни саборски одбор у представци својој на Његово Величанство ради што скоријег сазива сабора, највише истакао горуће питање уређења српске вјероисповједне школе с обзиром на ову српску православну горњо карловачку дијецезу.

Но ево саме представке, што је сењска црквена општина овај час одовуда управи на наш саборски одбор, (Саопштили смо је у прошлом броју. — У.) па нека се из ње као из чисте народне душе читају живи захтјеви и неодољиве потребе овостранога народа српскога а у очи будућег састанка црквено-народног сабора.

Преко администрације овог листа послана је од њих дванаест родољуба из горње Крајине, чија имена на другом месту саопштавамо, свота од 120 фор. а. вр. као прва рата за чланство **„Матице Српске“**. Мило нам је, што се у најздравијем делу, у језгри овостраног Српства буди интерес за једино књижевно-просветни завод наш с ове стране Саве Дунава и Уне а још би нам милије било, кад би листом сва горњо-крајишка Србадија прегла, те да на просветном пољу покаже онаку свест, какво је јунаштво па бојном пољу показивала. Да би интерес, који се, хвала свести народној, у најновије доба на све стране показао за „Матицу Српску“, растао и бујао, саопштавамо пропратно писмо, којим су поменути родољуби први оброк чланарине приносили, не би ли се и други заостали чланови народа на њих угледали, те листом се уписали за чланове „Матице Српске“. Писмо гласи:

У Огулину 28. авг. 1880.

Славно уредништво!

Позиву вашега поштованога листа у погледу приступа Матици српској ево радосно одазва се неколицина овдашњих Срба, којима је жива жеља што бољи напредак Српства а нарочито књижевни. Има овакових Срба овде много и много, или да боље речем та нити нема, који не би исто овако осећао, ко се само Србином зове, те би и они радо уз нас пристали, али жали боже материјални одношаји нису такови, да би и код најбоље воље и жеље исто урадили. Неби ли било пробитачније, када би се установило, да се принос уплаћује сваке по године по 5 ф. јер овим начином уплаћивања омогућило би се многоме да се пре одважи приступу у чланство Матице. Судим да би и то добро бити могло, када би се допустили и годишњи чланови приносници, како их има „Матица хрватска“, те се сада већ знатним бројем попоси, па доиста да у томе неби нити Срби заостали. Безуветно нужно би било, када би Матица српска у свакоме повећем месту ових крајева поставила своје поуздане поверенике, који би што више радити имали око сабирања матичиних чланова.

Ово изволите ако би уместним налазили, сходно заступати и заговарати, те узнастојити да и продре те у живот ступи.

Приложену своту од 120 ф. са 12 комада задужница изволите уручити дати управљајућем одбору Матице српске.

Примите одлично поштовање свим одањем

Мркшић
тајник.

Нови Сад, 6. септ. Данас је одржана редовна годишња скупштина „Матице Српске“. Чланова је било до 70, међу њима многи чланови са стране. У колу тих чланова видесмо дра Јована Суботића, новог народног добротвора Атанасија Гереског и многе друге одличне наше људе. Скупштину је створио потпредник др. Стеван Павловић говором у спомен велезаслужном и никад не прежаљеном председнику матичином Стевану Брановачком, скупштина је знацима живог допадања пратила тај говор, често га прекидајући са „слава Брановачком!“ и наредила је, да се у целости уведе у записник, да се посебице печата и да се разашље свима члановима и општинама српским. Том приликом било је и откривање слике покојникове, коју је по фотографији малао наш живописац А. Мародић. На тој је светковини присуствовала и на то нарочито позвана удовица покојникова, која је била дочекана и испраћена с поштовањем и с одликовањем. За тим је подпредседник књижевног одељења М. Димитријевић поднео годишњи извештај о књижевном а подпредседник матичин др. Павловић о административно-економном раду матичином. Оба та извештаја, која су повољно примљена, као и говор у спомен Стевану Брановачком донећемо редом у овоме листу. За председника матичиног изабран је др. Стеван Павловић, а за подпредседника Паја Гостовић. Примљено је 114 нових чланова. Изабрани су супер-ревизори за рачуне свију фондова, а издана је опросница за прегледане рачуне за г. 1879. књиговођи А. Поповићу и благајнику Д. Манојловићу. Одобрени су поднесени прорачуни за г. 1881. Предложиће се министарству, да се Јовановићевим питомцима повиси стипендија на 400 фор. и да се још једно место установи, а тако исто да ступи у живот стипендијска заклада Катарине Д. Јовановићке за приправнике родом из Босне на учитељској школи у Сомбору. Досуђена је и проглашена награда од 300 фор. трагедији М. Ђорђевића Призренца под насловом „Слободарка“, награда од 150 фор. шаљивој игри дра М. Јовановића под насловом: „Несуђена“. Обе ове награде издате су из фонда Накиног. Тако исто проглашена је награда од 50 дуката делу дра Вука Бакића под насловом: „Поуке о васпитавању деце у родитељској кући“. Примљене су све од књижевног одељења предложене награде и расписате с том напоменом, да ће се награђивати дела, која се поднесу и мимо расписане награде. За чланове књижевног одељења изабрани су од до сад примљених чланова матичиних: др. Ника Максимовић, Милаш, професор задарске богословије, Др. И. Ћирић, Васа Вујић, професор, А. М. Матић, професор, Аркадије Варађанин, Јован Грчић, професор, др. М. Јовановић Батут, Ђ. Глибоњски, М. А. Јовановић, професор, др. Л. Станојевић. Подарена је стипендија Костићева Н. Игићу, па како њему тако и осталим питомцима костићевим повишена је по наредби Костићевој, а према снази фонда у нечем стипендија. Продужено је уживање стипендије Димитријевићевом питомцу Панићу на годину дана ради полагања строгих испита, а на место М. Ћирића, који је захвалио на стипендији расписаће се стечај и овлашћено је књижевно одељење и управни одбор да учине тројни предлог у том обзиру. Закључено је, да се „Летопис“ на поклон шаље и оним члановима матичиним, који су за чланове примљени, али нису исплатили целу прописану пристојбу од 50 фор. све дотле докле рок редовно плаћају, а да им се шиљање обустави чим плаћањем својих рата остану у заостатку. Трошак око разашиљања плаћа сваки члан. То је у кратко рад годишње скупштине, која је текла у највећем реду, која је трајала до 6 сахата после подне, и на крају које је председник захвалио се лепо нарочито страним члановима, који су се у тако великом броју били искупили.

— На чланке у пређашњем и овом листу под насловом: „После скупштине омладинске“, и за којима у идућем броју трећи иде, обазећемо се по свршетку посебно.

— За чланове „Матице Српске“ уписали су се даље ови родољуби из горње Крајине: из Огулина: Јован Манојловић, ц. кр. судски саветник, Радивој Чобанић, ц. кр. судбени пристав, Манојло Таталовић, парох, Симо Гомирац, трговац, Милан Мркшић, ц. кр. котарски тајник; из Брињa: Ђура Ћујић, тајник, Сава Адамовић, судац, Паја Лаћевић, трговац; из Гомирја: Никола Мрвош, земљеделац, Петар Маравић, земљеделац, И. Дошен, управитељ намастира Гомирја, Јосиф Вучинић, јеромонах и парохијски администратор.

— Саборски одбор изабрао је у последњој седници својој између 140 молитеља ове стипендисте: I. из закладе Адамовића по ф. 300 — Кекић, правник из Плашког, А. Илић, правник из Н. Сада; II. из закладе Путника по ф. 150 — П. Илић, техничар из Панчева, Новаковић филозоф из Карловаца; III. из закладе Сервиског по ф. 105 — Тих. Костић, правник у Загребу, С. Ћирић, правник, Душан Поповић, гимназ. из Моровића, Лаза Грујић, гимназ. из Товаришева, Бранко Константиновић гимназ. из Саса. Ван тога неке су стипендисте из III. реда повишени у II. ред Сервиског закладе.

— Из страних листова видимо, даће владина странка у Загребу од 11. (23.) о. м. издавати дневни лист по имену „Устав.“ Као власник потписиваће се Вончина, као одговорни уредник проф. Брлековић. Главни сарадник биће Мишкатовић. Данас треба да изађе програм листа.

— Јучерашњем броју нашег листа приложен је био претплатни позив на прву књигу Историје војничке Крајине од Фр. Ваничка по преводу Јуст. Мил. Шимића. Колико је нами познато, то је једина суставно написана историја војничке Крајине, књига, која је осим тога, што је немачким језиком написана, у мало примерака штампана била, те слабо продрла у онај народ, чији је живот у њој приказан. С тога се самоо добрити, може што се нашао преводилац, да је на српски преведе. Како у војничкој Крајини живи најзећи део овостраног Српства, то је историја те земље историја знатног дела народа српскога, историја пуна борбе за народност српску и веру православну, испреплетена узвишеним сликама јунаштва и истрајности народне. Како се сада ради, да се још заостали део војничке Крајине раскрајини и споји са грађанским деловима дотичних краљевина, то је овај тренутак врло згодан за издавање поменутог дела. У њему ће читалац наћи историју установе, које за на век нестаје из редова државних облика. С тота не можемо, а да топло не препоручимо Историју војничке Крајине.

— У среду 15. о. м. опет се угасио један млађан живот. Милан Сретковић кандидат професуре таман што је довршио науке своје и спремио се за користан рад у своме народу подлегао је несретној бољи — сушици, која је толике наше младе снаге пре времена отргла. Нека му је лака земља и вечна успомена међу другови!

НОВИЈЕ.

— Њег. Вел. стиже 11. о. м. из Буковине у Цеглед. У Цегледу се спрема сјајан дочек.

— „Аж. Ава“ јавља, да адмирао Сејмур преузима 8. септ. главно заповедништво над међународном флотом. Већ је изаслао авизо-брод „Хетсион“, да рекогноскује по уљцињским водама.

— „Пол. Кор.“ јавља, да је Порта закључила, да дипломатским путем код великих кабинета протестује против намишљене демонстрације испод Уљциња, позивајући се на то, како је врло тешко спровести закључену предају Уљциња Црној Гори.

— „П. Л.“ телеграфишу из Скадра, да се Риза паша 3. о. м. из непада вратио с марша пут Уљциња. Вели се, уљцињски гувернер, Хаџи Нациди ага, саопштио му је, да тамошња турска редовна војска не ће да се бије с Арбанасима, који падишину област бране. У Скадру лига сваком прети смрћу, ко прозбори о предаји Уљциња.

— Из Цариграда јављају, да 12.000 Арбанаса из округа Прета и Колоније под Сејфула-бејем иду према грчкој граници; главни им је стан у Калимаћу.

— „Тајмс“ јавља, да је абединов кабинет за то дао оставку, што је султан по Сајид-пашином савету при том остао, да се не даду никаке концесије и да се протестује против демонстрације бродова.

— Лондонски листови јављају, да мађедонски покрет врло напредује. Вели се, да су у току прошле недеље њих 1300 добро наоружаних Бугара границу прешли и упутили се, да се споје с мађедонским устаницима. Вође устапка имају доста новца. Средишњи одбор седи у Софији, пододбори имају у Скопљу, Истипу, Тичеву и Охриду.

— Швајцарско народно веће закључило, да се земља запита за општу ревизију савезног устава, евентуално за ревизију чланака о банкнотама.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

У нашој наклади изашло је:

„МАЂАРСКО ЈЕЗИКОСЛОВЉЕ“

у практичним примерима, по наставном плану министарства просвете од 29. јуна 1879. За српске основне школе удесио Јован Илијић управ. учитељ. I. св. за други разред, укоричено, цена 20 нов.

„Мађарско Јевикословље“ ово може се слободно препоручити нашим основним школама, јер је прегледан од више учитеља, стручњака, који мађарски деци предају и о ваљаности је израз врло повољан за практично учење мађ. језика, као што то и сам наслов потврђује.

Ово дело служи код вежбања говора, писања, читања и граматике — дакле у насоликом мађарском градиву, ког српска народна школа по прописаном наставном плану учити има; а искључује из наших школа сваку досад употребљивану помоћну књигу.

Друга свеска за III. разред „Мађарског јазикословља у штампи је и за 8 дана најдуже биће готово.

У Новом Саду.

Књижара Луке Јоцића и др.

М. НАЈМАНОВА ШКОЛА ЗА ИГРАЊЕ
у гостионици
„Царице Јелисавете“.

Други течај почиње 16. (28.) септембра. Уписати се може у **Фуксовој књижари** на пијаци.

Ред пловидбе

путничких пароброда од 21. априла почињући, до даље наредбе.

од **Новог Сада** у **ЗЕМУН**: сваки дан изузимајући уторник, у $^1/_2$5 сата по подне.

од **Новог Сада** у **ТИТЕЛ** средом и недељом у $^1/_2$5 сати по подне.

од **Новог Сада** у **ОРШАВУ-ГАЛАЦ и РУШЧУК-КОСТОЛИ**: понедељником, четвртком, и суботом у $^1/_2$5 сати по подне.

од **Новог Сада** у **ПЕШТУ**: сваки дан изузимајући петак у $^1/_2$11 сати пре подне.

Отправништво.

Курс бечке берзе 6. (18.) септ.

5% металица	71.10
5% народног заима	73.40
Аустријска златна рента	88.30
Угарска златна рента	108.70
Државни зајам од 1860.	131.½
Акције банчине	823.–
Кредитне акције	285.40
Сребро	–.–
Ц. кр. дукати	5.66
Наполеондори	9.41
Немачке марке	58.20

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

У Петровом Селу торонталске вармађе попуниће се место општинског лекара с којим је скочана плата годишње 600 фор са изгледом на повишицу од 200 ф. од стране овдашње хонорације 4 фата тврди дрва и слободан стан.

Добиће изван тога за сваку походу ноћу 40 н. дању 20 н За сваку написану сведочбу 1 ф.

Исти лекар мора бити доктор медецине, знати романски и мађарски, држати кућевну апатеку и обвезан је школу и пртваце безплатно похађати а тако исто и богиње бости

Молбенице за исто место имаду се до 17. октобра о. год. по римском на солгабироват у Алибунар одправити.

Алибунар 1 септембра 1880.

КАМЕНСКИ
солгабиров.

1—3

Гимназијска објава.

Гимназија карловачка почеће школску годину 1880/81. 1. октобра по новом.

Од 28. септембра уписиваће се ученици, а прва дана октобра држаће се поновни и пријамни испити у обично школско време.

Осим годишње школарине ф. 8.40, плаћају нови ученици ф. 2.10; опраштa се само деци сиромашној, која се похвално владају, а добро уче.

Родитељи нека се изволе побринути за дечији стан у договору са управитељем, и чешће преко године за своју децу разбирати; а управитељ и разредне старешине извештаваће их о свему и у свако доба драговољно.

У Карловцима 14. септембра 1880.

2—2 **Управа гимназије карловачке.**

Мешовита трговина
МИТЕ ИСКРИЋА
у Алибунару 3—3

потребује једног од млађих спомоћника, који мора осим српски, романски и немачки знати говорити.

КАРУЦЕ

једне с кровом, а једне без крова, обе лепе, добро одржане, и два коња — продају се. Упитати се у Новом Саду, куће бр. 24. и 25. на пијаци. 2—3

ЛЕКАРСКА
СВЕДОЧБА.

Гд. Др. Ј. Г. ПОПУ
ц. кр. дворском зубном лекару у Бечу.
I. Bezirk, Bognergasse Nr. 2.

Лечећи преко 3000 раденика, увек сам препоручивао

ПРАВУ
АНАТЕРИНСКУ
ВОДУ ЗА УСТА

код слабоће зубног меса, расклимани зуба, задаја из уста, и код скорбутни болести устне слузнице, те с истом најбоље успехе постигао.

Од 10 година употребљавам сваки дан Вашу анат. воду за уста и не могу доста да нафалим пробитачност исте, за то препоручујем Вашу воду за уста свакоме најтоплије.

Med. и Chir. Dr. Wolf

члан бечке мед. докт. колегије, творнички и железнички доктор изкљ. прив. северне железнице цара Фердинанда.

Floridsdorf код Беча 17. маја 1878.

Добити се може: у Н. Саду Ц. Б. Гросингер, М. Максимовић, Г. Плавшић апатекари. Д. Кода, Љ. Стефановић трг. У Панчеву В. Х. Граф, Ф. Рада, Ф. Бауер апат. Т. Арсеновић, С. А. Суботић трг. У Београду Ј. Дилбер, Драшкоци апат. У Земуну А. Д. Јовановић трг. Ф. пл. Бенко апат. У Белој Цркви Ф. А. Фајгл. У Вршцу С. Страх, А. Молдовањи апат. У Митровици Цајсергер апат. У Варадину Деодато насл. апат. У Паланци Ц. Харликовић апат. У Петровцу Ј. Ференц ап. У Карловци Л. Страсер апат. У Илоку Ф. Ласло апат. У Вуковару Ф. Кирхбаум, А. Крајчовић апат. У Футогу С. Цвик апат. У В. Бечкереку Д. Келнер, Ј. Клески апат. У Иригу Д Весели апат. У Тителу А. Цан удова апат.

НА ЗНАЊЕ.

Јављам пошт. публици, да сам услед јефтиног купа од јесењих и зимских мушких, женских и дечијих одела, у стању **сваку конкуренцију са јефтиним ценама надмашити**, ипак чиним пажљивим да је сва роба покрај све јефтиноће од најбоље струке и по најновијем укусу и кроју, зато умољавам да би се о истинитости увјерити могли за посјету моје трговине, која се налази **у главној улици бр. 857. до златне звезде**.

С поштовањем
МОРИЦ БАУЕР.

1—

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић.

Српска народна задружна штампарија.